

man relations, informuje o konceptcích formální a neformální organizace, zabývá se výzkumy příčin fluktuace, motivací chování v buržoazní sociologii podniku.

Cenné na této partii je i bohatství informací, které nejsou v naší literatuře dosud dostupné, anebo jen zprostředkované. Tak např. pro pracovníky, kteří neměli příležitost nebo vzhledem k odlišnému směru zájmu nepovažovali za nutné studovat přímo díla prof. Mayo, prof. Whiteheada a dalších spolupracovníků na tzv. Hawthornských pokusech, obsahuje Hegedüsova práce přehlednou informaci o smyslu, průběhu i hlavních výsledcích těchto experimentů, jimiž Harwardská universita ve spojení s koncernem Western Electric kladla základy metodám human relations a via facti revidovala Taylorovu koncepci subjektivního faktoru ve výrobním procesu.

Rovněž u této kapitoly lze si položit otázku, zda při tak solidní argumentaci a kritice není více ke škodě než k prospěchu věci tolik ironizujících úvozovek. Tím spíše, že sám objektivní chod vývoje prověřuje a vyvrací metody human relations tak silně, že mají stále více kritiků i ve své původní vlasti (např. J. and H. Wilenski: *Personnel Counseling. The Hawthorne Case. American Journal of Sociology* 1951). Kapitole by velmi prospělo, kdyby byla hlouběji zasáhla i tuto fázi vývoje a informovala zejména pozitivně, které principy považují průmysloví sociologové v průmyslově vyvinutých zemích na Západě za nejnosnější.

Závěrečná kapitola podává resumé diskuse o předmětu marxistické sociologie. Vývoj je zejména v této oblasti velmi rychlý a nejde tedy o to bazilovat na jednotlivých kdysi vyslovených názorech či formulacích. Pozoruhodná je Hegedüsova paralela mezi sociologií a politickou ekonomikou, která se v určité etapě vývoje rovněž musela dělit na úsekové ekonomiky, jak to odpovídalo objektivnímu stupni rozvoje ekonomiky. Hegedüs se neztotožňuje s názory, že marxistická sociologie je synonymem historického materialismu, podtrhuje význam speciální práce v sociologii.

Stručnost této kapitoly, nazvané mnohem náročněji, než odpovídá rozsahu i obsahu (*Socialismus a sociologie*), je vysvětlitelná pouze tím, že autor se promyšlením tohoto vztahu zabývá prakticky i ve všech předchozích kapitolách, a to patří ke kladům práce. Rozbor soudobé buržoazní sociologie vede důsledně tak, aby mohl vyslovit svůj názor na možnost aplikace. Po získání větších vlastních zkušeností z průzkumné práce bude mít náš čtenář spíše možnost posoudit, zda autor tuto miru aplikovatelnosti posoudil správně, či zda (jak se nám to zdá např. u sociometrie) ji nehodnotí příliš nízkou.

Jsou práce, v nichž autor zachází nešetrně s časem čtenáře. Studium Hegedüsovy knihy přináší naopak obohacení: v každé kapitole shrnuje bohatý faktický materiál, cituje širokou literaturu, provádí vlastní kritické analýzy výchozích teoretických pozic buržoazních sociologů. Za zvlášť cenné lze pova-

žovat aplikace některých sociologických kategorií na oblast řízení socialistické ekonomiky — aplikace, svědčící o zasvěcené, zdaleka ne jen literární znalosti těchto problémů.

Závěrem lze říci, že překladatelská práce kromě běžných problémů jazykových přinášela celou řadu problémů věcných — např. dosud nevytvořený aparát pojmový, nedosažitelnost (a tudíž nesrovnatelnost) některých originálních knih z fondů budapeštských knihoven apod. Překladatel E. Reich se této náročné práci věnoval velmi svědomitě.

Hegedüsova kniha přichází ve chvíli širokého nástupu naší sociologické fronty a získá nepochybně i široký zájem. Má řadu předpokladů tento zájem nezklamat.

Jaroslav Kohout

Jiří Kolaja: La Sociología Checoslovaca, v Revista Mexicana de Sociología, Vol. XXV, N. 3, 1963, s. 1095–1125

Kolajova studie o dějinách naší sociologie je nejrozsáhlejší prací na toto téma v celé poválečné světové sociologické literatuře (z níž dále zasluhuje zmínku studie J. S. Roučka, publikovaná ve dvousvazkové encyklopedické práci *La Sociologie au XXe siècle*, Paris 1947, red. G. Gurvitsch a W. E. Moore). Je zajímavá i tím, že zahrnuje do vývoje i dobu přítomnou: zmiňuje se o obnovení práce na tomto úseku u nás a uvádí i některé současné práce (J. Klofáč — V. Tlustý: *Současná empirická sociologie*, Praha 1959, a práce Antona Jurovského).

Studie vychází z důkladných znalostí prací z dějin naší sociologie, jak předválečných (Bláha, Chalupný, Král a další), tak i poválečných (Bláha, Stefánek), i ze znalosti děl předních našich sociologů i sociologických časopisů (zejména Sociologické revue). Při třídění naší sociologie se Kolaja přidružuje dělení A. Bláhy (což je zřejmě ze srovnání s článkem *Der gegenwärtige Stand der tschechischen Soziologie*, Slawische Rundschau, 1934). Pokouší se přitom i o periodisaci vývoje naší sociologie. První období (seznamování a začátky) začíná pracemi Lindnerovými, přičemž pomíjí autory, kteří byli pod vlivem Hegelovy filosofie dějin a kteří z hlediska marxistické sociologie jsou v určitém směru významnější než herbartovci. Toto období (1871–1925) je vystřídáno obdobím velké aktivity a rozvoje (1925–1939). Přitom se nám zdá ročník 1925 dosti náhodný. Práce pokračuje obdobím 1945–1949 a je zakončena současnou dobou obnovení sociologie. Kolaja hodnotí význam jednotlivých představitelů naší sociologie (nejen z hlediska znalosti jejich prací u nás, ale i v zahraničí) a vcelku oprávněně pokládá za nejvýznamnější z nich Arnošta Bláhu (jehož *Sociologie intelligence* vyšla ve výtahu anglicky v roce 1955 v edici Bard College) a Emanuela Chalupného. Z marxistů připomíná práce Ludvíka Svobody a Bedřicha Václavka. Zde by bylo ovšem možné mnohé doplnit (třeba na základě prací Ivana Dubského a